
Predgovor

U svojem djelu *Isus kroz stoljeća. Njegovo mjesto u povijesti kulture* (Ziral, Mostar, 1977.) Jaroslav Pelikan, američki povjesničar i teolog, uspio je pobrojati 18 slika ili modela o Isusu u dosadašnjoj povijesti kršćanske teologije i duhovnosti. Jasno, riječ je o komplementarnim slikama koje zapravo svjedoče o neizrecivoj značenjskoj dubini i neiscrpljivom egzistencijalnom bogatstvu otajstva Isusa Krista. Svaka značajnija promjena društvenih prilika i stilova te kulturne senzibilnosti nosila je sa sobom daljnje propitivanje značenja događaja Isusa Krista, otvaranje novih perspektiva, a time i privilegiranje govora o određenom Kristovom liku.

Nešto slično događalo se i s govorom o Bogu. Već na razini same biblijske objave uočljivi su trajni pomaci u poimanju Boga. Tijekom dugog vremenskog raspona Starog zavjeta slika o Bogu se mijenja, produbljuje i upotpunjuje, i to uvijek u ovisnosti o povijesnim i kulturnim prilikama u kojima je izraelskom narodu bilo dano živjeti svoj odnos s Bogom. Objava Božja događala se uvijek u kontekstu. Tako npr. u vremenima nomadskog načina života u Izraelovu poimanju i govoru o Bogu prevladava lik Boga vođe i pratioca naroda u njegovim mukotrpnim i često vojničkim sukobljavanjima praćenim traganjima za novim pašnjacima. Sjedilački, a time i agrarni način života pridonio je iskustvu Boga koji ravna vegetacijskim ciklusima i općenito prirodnim fenomenima. Možemo također spomenuti i vrijeme egzila, kada je Izrael ostao bez Hrama i zemlje, a Jahve naizgled ustuknuo pred imperijalnim silama onog vremena i njihovim božanstvima. Tada teologija i proroci Izraela, pokušavajući razotkriti teološki smisao tragične povijesne situacije židovskog naroda, uspijevaju u svjetlu naslijeđene vjere, ali i uz pomoć osobnih Bogom darovanih uvida definitivno afirmirati u narodu Jahvinu monoteističku jedincatost te još više produbiti poimanje o njegovom univerzalnom stvaralačkom djelovanju.

Slično se događa i u povijesti novozavjetnoga naroda Božjeg. Ondje susrećemo Isusovo normativno iskustvo Boga koje je posvjedočeno u svetopisamskim i tradicijskim svjedočan-

stvima prve kršćanske generacije. Ono je u svakoj kasnijoj kršćanskoj generaciji bilo uvijek egzistencijalno i interpretacijski uprisu-t-njeno. Ali isto je tako svaka povijesna i civilizacijska situacija bila prigoda da se Bog Isusa Krista doživi i da se o njemu progovori primjereno ukupnom spoznajnom standardu određene epohe, odnosno sukladno kulturološkom kontekstu i egzistencijalnoj problematici ljudi onog vremena. Govor o Bogu stoga je u svakom razdoblju povijesti kršćanstva bio plod susreta “deduktivnog” (odozgo) i “induktivnog” (odozdo) momenta u teološkom razmišljanju crkvene zajednice. Naime, teologija je uvijek u svakoj generaciji polazila od univerzalnih, ljudima svih vremena zajedničkih pitanja, ali isto tako i od novih spoznaja, a time i novih, veoma konkretnih problema pa i specifičnih interpretacijskih obrazaca koje je sa sobom donosila svaka daljnja epoha povijesti. Odgovori na ta pitanja bili su potom traženi i nađeni u svjedočanstvima utemeljiteljskog iskustva Riječi Božje. Ali isto je tako taj novi problemski i spoznajni horizont omogućavao teologiji da, propitujući izvore objave na nov način, s nove gledišne točke, dođe do produbljenih uvida u značenje objavljene Riječi, a time i do većih ili manjih promjena u načinu predočavanja i govora o objavljenim stvarnostima. Crkvena se je zajednica tako uvijek nanovo očitovala kao interpretacijska zajednica u kojoj se utemeljiteljska prošlost i egzistencijalna sadašnjost Riječi međusobno osvjetljuju.

Imajući u vidu takvu temeljnu strukturu formiranja teološke spoznaje u vremenu, postaje razvidnim temeljno htijenje međunarodnoga teološkog simpozija koji je pod naslovom *Govor o Bogu jučer i danas* održan od 21. do 22. listopada 2004. u Splitu u organizaciji Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu. Sudionici simpozija su, dijelom i na interdisciplinarnoj razini, nastojali posvijestiti i proanalizirati neke od značajnijih pomaka i promjena koji su se u različitim segmentima kršćanskog govora o Bogu Isusa Krista dogodili ili se događaju pod kognitivnim pritiskom suvremenoga kulturološkog konteksta, njegovih spoznajnih dosega i duhovnih postulatata.

U prvome dijelu ovoga simpozijuskog zbornika nalaze se prilozi koji dijelom na filozofskoj, a dijelom na načelnoj teo-

loškoj razini proučavaju određene problemske figure, odnosno situacije koje karakteriziraju percepciju Boga i govor o njemu u modernom misaonom i općenito kulturološkom kontekstu. Tako *Ante Vučković* studira pozni dio stvaranja osebujnoga francuskog mislioca Michela Henryja, pokazujući kako tog suvremenog pisca radikaliziranje fenomenologije dovodi do govora o Bogu utemeljenom na kategoriji života koji nesumnjivo djelotvorno komunicira s dobrim dijelom suvremenih teoloških i duhovnih traganja za načinom govora o Bogu koji bi današnjim ljudima bio uvjerljiv. *Drago Šimundža* pokazuje u svojem prinosu nedvojbene utjecaje moderne europske skeptične misli i pozitivističkih ideja na način kako znatan dio hrvatske književnosti XX. stoljeća tematizira vjeru u Boga.

O mogućnosti prevladavanja konfuzne situacije u znanostima koje posreduju orijentaciju kao i o prevladavanju danas toliko prisutne jednostranosti instrumentalne racionalnosti uz pomoć nove sinteze vjere i razuma, raspravlja, na tragu enciklike *Fides et Ratio*, *Max Seckler*. Aktualno slabljenje kršćanske vjere, njezine prakse, njezinih prijenosnih mehanizama kao i tradicionalnoga govora o Bogu, očituje se zadnjih desetljeća između ostalog i u povratku pretkršćanskom svijetu poganstva i njegova politeizma. Analizi te situacije i budućim perspektivama kršćanske vjere u takvoj situaciji na Zapadu posvećena su razmišljanja *Elmara Salmanna*.

Polazeći od činjenice da se veliki dio aktualne europske intelektualne skepse glede Božje egzistencije poziva na Kanta, *Ivan Tadić* zauzeto propitkuje je li teologija u okviru Kantova filozofskog sustava uopće moguća i kakva bi trebala biti, te kakav je to Bog njegova kritičko-spekulativnog uma. Ali koliko god je Kant na spoznajno-spekulativnoj razini odlučujuće pridonio epistemološkoj nesigurnosti javnog diskursa o Bogu, on je ipak sačuvao vjeru u Boga obrazloženu na razini etičke racionalnosti. Drugačije je pak bilo s F. Nietzscheom, jednim od triju "učitelja sumnje", koji su znatno pridonijeli gubljenju povjerenja suvremene kulture u metafizičku racionalnost. Genezom njegova ateizma i njegovom radikalnom kritikom kršćanstva, koja međutim sadrži i podosta razloga za kršćansku samokritiku, bavi se u svojem prilogu *Ivan Kešina*.

U drugom sustavno-teološkom dijelu nalaze se tekstovi posvećeni govoru o Bogu na prostorima nekih od teoloških disciplina. Tako *Luka Tomašević* proučava promjene u posaborskoj moralnoj teologiji i njezinom načinu govora o Bogu u kontekstu znatnih kulturnih i društvenih promjena zadnjih desetljeća. O načinima kojima liturgija svojim karakterističnim performativnim pristupom uz pomoć simboličkog pridonosi iskustvu, odnosno govoru o Bogu razmišlja *Ivan Šaško*. U svom tekstu ovog zbornika *Ante Pavlović* riše i predlaže jedan takav katehetski govor o Bogu koji bi bio primjeren uvjetima postmodernoga, sekulariziranoga i pluralističkoga društva u kojem je crkvenoj zajednici danas dano živjeti i prakticirati svoje evangelizacijsko i katehetsko poslanje.

Polazeći od aktualne krize razumijevanja tradicionalnoga crkvenog govora o Bogu opterećenog prenamaglašenom pojmov-nošću, *Andelko Domazet* stavlja u središte svojega razglabanja kontemplaciju kao mjesto učenja govora o Bogu sukladnog suvremenim religioznim tražanjima, gdje sâm govor izvire iz iskustva susreta i rasta u ljubavi te trajno čuva svoju apofatičnu nedovršenost. I na kraju *Nikola Bižaca* ukazuje na neke važne metodološke pretpostavke jednog uistinu egzistencijalno relevantnoga govora o Božjem stvaralačkom djelovanju unutar dinamičko-evolutivne paradigme.

Nediljko A. Ančić i Nikola Bižaca